

ОЦІНКА РИНКУ СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ У РОЗРІЗІ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ У 2014–2016 РОКАХ

І. Г. Пахомова,

к.е.н., доцент кафедри «Фінанси,
банківська справа та страхування»;

Л. М. Ляшова,

магістрант, ФЕУ-122,

*Запорізький національний технічний
університет, м. Запоріжжя, Україна*

Дедалі більшого поширення у вітчизняній банківській практиці набуває страхування кредитної діяльності банків. Застосування такої форми мінімізації кредитних ризиків, як страхування кредиту є взаємовигідною угодою для всіх учасників. Так, зокрема, підприємство-позичальник захищається від втрати ділової репутації у разі невчасної сплати кредиту, банк отримує високі гарантії повернення кредиту, а страхова компанія одержує страхову премію за надані послуги.

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 30.09.2016 р. становила 323, у тому числі СК «life» 1 – 43 компанії, СК «non-life» – 280 компаній, (станом на 30.09.2015 – 368 компаній, у тому числі СК «life» – 50 компаній, СК «non-life» – 318 компаній). Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так за 9 місяців 2016 року, порівняно з аналогічним періодом 2015 року, кількість компаній зменшилася на 45 СК.

У порівнянні з 9 місяцями 2015 року на 125,5 млн грн (14,4%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 2842,0 млн грн (17,0%).

Збільшення валових страхових премій відбулося майже за всіма видами страхування, а саме: автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») (збільшення валових страхових платежів на 1085,6 млн грн – 19,0%); страхування кредитів (збільшення валових страхових платежів на 189,8 млн грн – 64,6%).

Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за 9 місяців 2016 року становила 78,8%, що на 1,7 в.п. більше в порівнянні з 9 місяцями 2015 року.

Обсяг валових страхових виплат/відшкодування у порівнянні з 9 місяцями 2015 року збільшився на 1596,5 млн грн (34,2%), обсяг чистих страхових виплат збільшився на 1468,4 млн грн (32,1%). Зростання обсягів валових страхових виплат за 9 місяців 2016 року мало місце у більшості основних системоутворюючих видах страхування. Найбільше збільшення валових страхових виплат відбулося з таких видів страхування: страхування кредитів (збільшення валових страхових виплат на 606,9 млн грн (9 разів)), автострахування (збільшення валових страхових виплат на 456,1 млн грн (19,6 %)), страхування фінансових ризиків (збільшення валових страхових виплат на 306 млн грн (89,7 %)). Водночас, зменшилися валові страхові виплати зі страхування майна на 213,7 млн грн (69,5%) та страхування життя на 76,5 млн грн (20,4%).

Рівень валових виплат у порівнянні з аналогічним періодом 2015 року збільшився на 3,7 в.п. та становив 25,2%. Рівень чистих страхових виплат станом на 30.09.2016 становив 30,9%, що більше на 3,6 в.п. у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року.

Операції вихідного перестрахування за 9 місяців 2016 року збільшилися з 6726,3 млн грн до 8460,6 млн грн за рахунок збільшення на 283,4 млн грн перестрахування в середині країни та збільшення на 1450,9 млн грн операцій з перестрахування із страховиками-нерезидентами.

Страхові резерви станом на 30.09.2016 зросли на 12,9% у порівнянні з аналогічною датою 2015 року, при цьому технічні резерви – на 8,5%, а резерви зі страхування життя – на 20,9%.

У порівнянні з аналогічною датою 2015 року зменшились такі показники, як загальні активи страховиків на 5211,7 млн грн (8,6%); активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для

представлення коштів страхових резервів, – на 3 380,5 млн грн (9,0 %) та обсяг сплачених статутних капіталів – на 1 855,8 млн грн (12,8 %).

Основні показники діяльності страхового ринку та його динаміка представлені в Табл. 1.

Таблиця 1

Основні показники діяльності страхового ринку та його динаміка

	9 місяців 2015	9 місяців 2016	Темпи приросту 9 місяців 2016/9 місяців 2015	
			млн грн	%
1	2	3	4	5
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду, тис. одиниць				
Кількість договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, у тому числі:	78 921,3	9337,0	–	–62,8
– зі страхувальниками – фізичними особами	76 817,3	27 195,5	–	–64,6
Кількість договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті	92 990,6	103 114,1	–	10,9
Страхова діяльність, млн грн				
Валові страхові премії	21 718,7	24 844,2	3125,5	14,4
Валові страхові виплати	4 674,8	6271,3	1596,5	34,2
Рівень валових виплат, %	21,5 %	25,2 %	–	–
Чисті страхові премії	16 746,4	19 588,4	2842,0	17,0
Чисті страхові виплати	4577,9	6046,3	1468,4	32,1
Рівень чистих виплат, %	27,3 %	30,9 %	–	–
Перестраховування, млн грн				
Сплачено на перестраховування, у тому числі:	6726,3	8460,6	1734,3	25,8
– перестраховикам-резидентам	4972,4	5255,8	283,4	5,7
– перестраховикам-нерезидентам	1753,9	3204,8	1450,9	82,7
Виплати, компенсовані перестраховиками, у тому числі:	792,7	984,6	191,9	24,2
– перестраховиками-резидентами	96,9	225,1	128,2	132,3
– перестраховиками-нерезидентами	695,8	759,5	63,7	9,2
Отримані страхові премії від перестраховувальників-нерезидентів	28,0	26,6	–1,4	–5,0

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5
Виплати, компенсовані перестраховальникам-нерезидентам	0,7	9,0	8,3	1185,7
Страхові резерви, млн грн. Обсяг сформованих страхових резервів	17 244,7	19 477,1	2232,4	12,9
– технічні резерви	11 042,4	11 980,8	938,4	8,5
– резерви зі страхування життя	6202,3	7496,3	1294,0	20,9
Активи страховиків та статутний капітал, млн грн				
Загальні активи страховиків (згідно з формою 1 (П(С)БО 2))	60 588,9	55 377,2	–5211,7	–8,6
Активи для коштів страхових резервів	37 682,7	34 302,2	–3380,5	–9,0
Обсяг сплачених статутних капіталів	14 483,7	12 627,9	–1855,8	–12,8

Концентрацію страхового ринку за надходженнями валових страхових премій станом на 30.09.2016 представлено в Табл. 2.

Таблиця 2

Концентрація страхового ринку за 9 місяців 2016 року

Перші (Тор)	страхування «Life»		страхування «non-Life»		
	Надходження премій (млн грн)	Частка на ринку, %	Надходження премій (млн грн)	Частка на ринку, %	Кількість СК, які більше 50 % страхових премій отримали від перестраховальників
Тор 3	853,1	42,9	4157,2	18,2	2
Тор 10	1754,3	88,3	10 015,1	43,8	4
Тор 20	1974,8	99,4	14 399,4	63,0	4
Тор 50	1987,2	100,0	19 713,7	86,2	7
Тор 100	х	х	22 164,4	97,0	8
Тор 200	х	х	22 844,5	99,9	12
Всього	1987,2	100,0	22 857,0	100,0	18

По ринку страхування життя Індекс Герфіндаля – Гіршмана (ННІ) склав 1048,93 (за 9 місяців 2015 року – 1017,68), по ринку видів страхування інших, ніж страхування життя, становив 275,79 (за 9 місяців 2015 року – 227,99). У цілому по страховому ринку індекс

Герфіндаля – Гіршмана склав 240,15 (за 9 місяців 2015 року – 202,39). Значний рівень конкуренції (ННІ в 3 рази менше 1000) спостерігався на ринку інших видів страхування, ніж страхування життя.

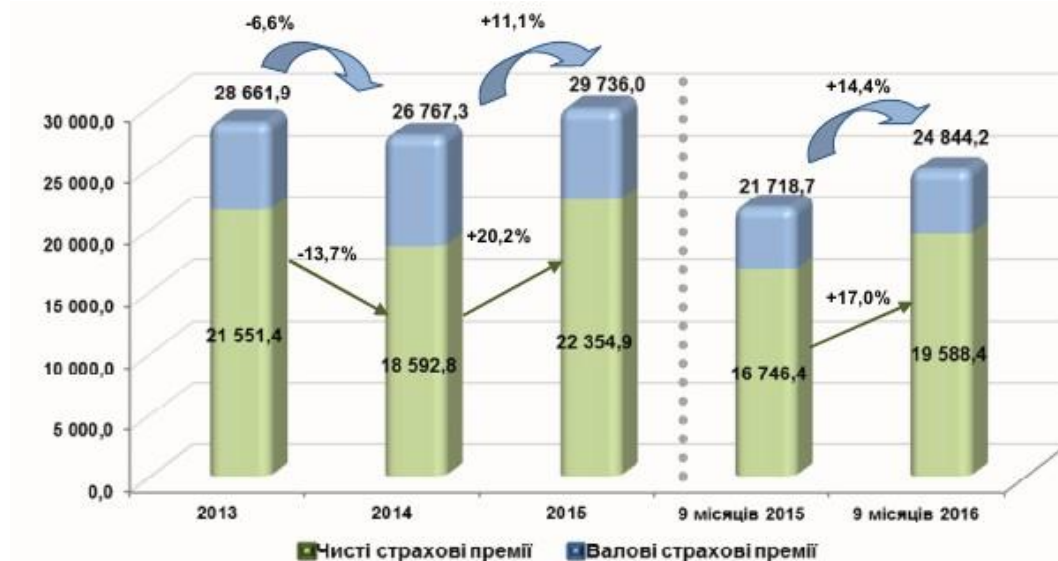

Рис. 1. Динаміка страхових премій за 2013–2016 рр., 9 місяців 2015–2016 рр. (млн грн)

Попри значну кількість компаній, фактично на страховому ринку основну частку валових страхових премій – 99,9% – акумулюють 200 СК «non-Life» (71,4% усіх СК «non-Life») та 99,4% – 20 СК «Life» (46,5% усіх СК «Life»). Приріст чистих страхових премій за 9 місяців 2016 року (+17,0%) відбувся по більшості видів страхування, зокрема за рахунок суттєвого збільшення надходжень платежів з автострахування (+18,6%), страхування життя (+32,1%), медичного страхування (+22,0%), страхування майна (+17,4%), страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (+27,5%), страхування кредитів (+113,9%), страхування від нещасних випадків (+76,1%), страхування медичних витрат (+49,0%). Водночас, спад чистих страхових премій спостерігався зі страхування вантажів та багажу (–21,4%) та страхування фінансових ризиків (–13,2%).

Перерозподіл у структурі чистих страхових премій станом на 30.09.2016 р. порівняно з аналогічним періодом 2015 р. відбувся на користь таких видів страхування, як: страхування життя (з 9,0% до 10,1%), страхування кредитів (з 1,3% до 2,3%), страхування від нещасних випадків (з 1,8% до 2,8%), страхування медичних витрат (з 2,1% до 2,7%). При цьому, у структурі чистих страхових премій відбулося зменшення з таких видів страхування: страхування

фінансових ризиків (з 10,8 % до 8,0 %), страхування вантажів та багажу (з 7,2 % до 4,8 %).

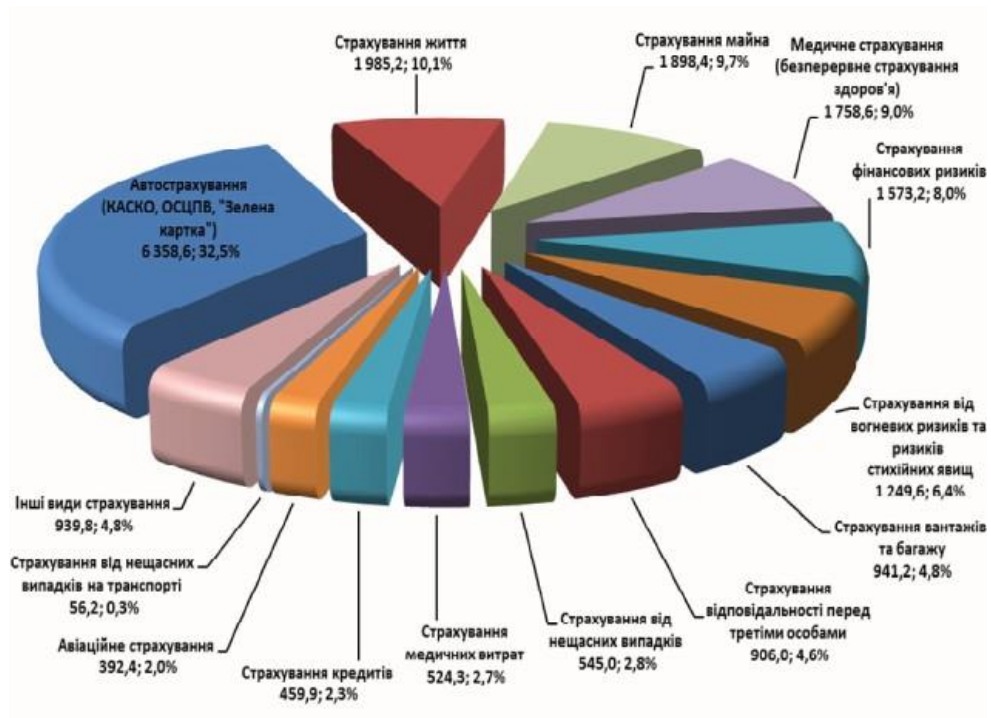

Рис. 2. Структура чистих страхових премій за видами страхування станом на 30.09.2016 (млн грн)

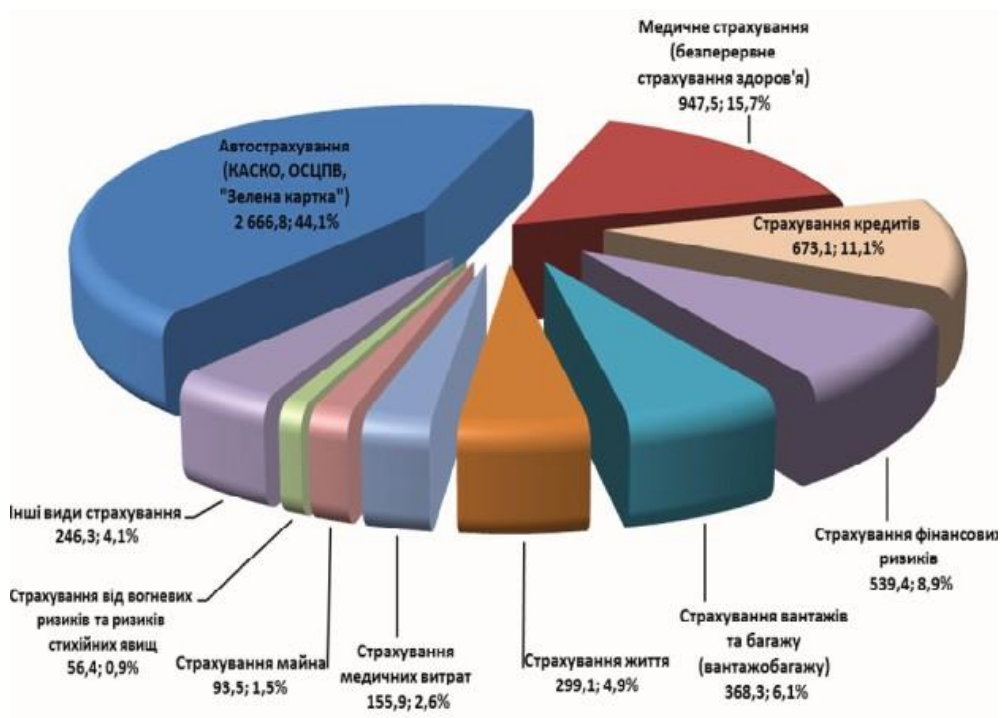

Рис. 3. Структура чистих страхових виплат за видами страхування станом на 30.09.2016 (млн грн)

За договорами перестраховування ризиків за 9 місяців 2016 року українські страховики (цеденти, перестраховувальники) сплатили часток страхових премій на суму 8460,6 млн грн (за 9 місяців 2015 року – 6 726,3 млн грн), з них:

- перестраховикам-нерезидентам – 3204,8 млн грн (за 9 місяців 2015 року – 1753,9 млн грн);
- перестраховикам-резидентам – 5255,8 млн грн (за 9 місяців 2015 року – 4972,4 млн грн). Загальна сума часток страхових виплат, компенсованих перестраховиками, становила 984,6 млн грн (за 9 місяців 2015 року – 792,7 млн грн), у тому числі компенсовано:
 - перестраховиками-нерезидентами – 759,5 млн грн (за 9 місяців 2015 року – 695,8 млн грн);
 - перестраховиками-резидентами – 225,1 млн грн (за 9 місяців 2015 року – 96,9 млн грн).

Структуру вихідного перестраховування за видами страхування станом на 30.09.2016 зображено на *Рис. 4*.

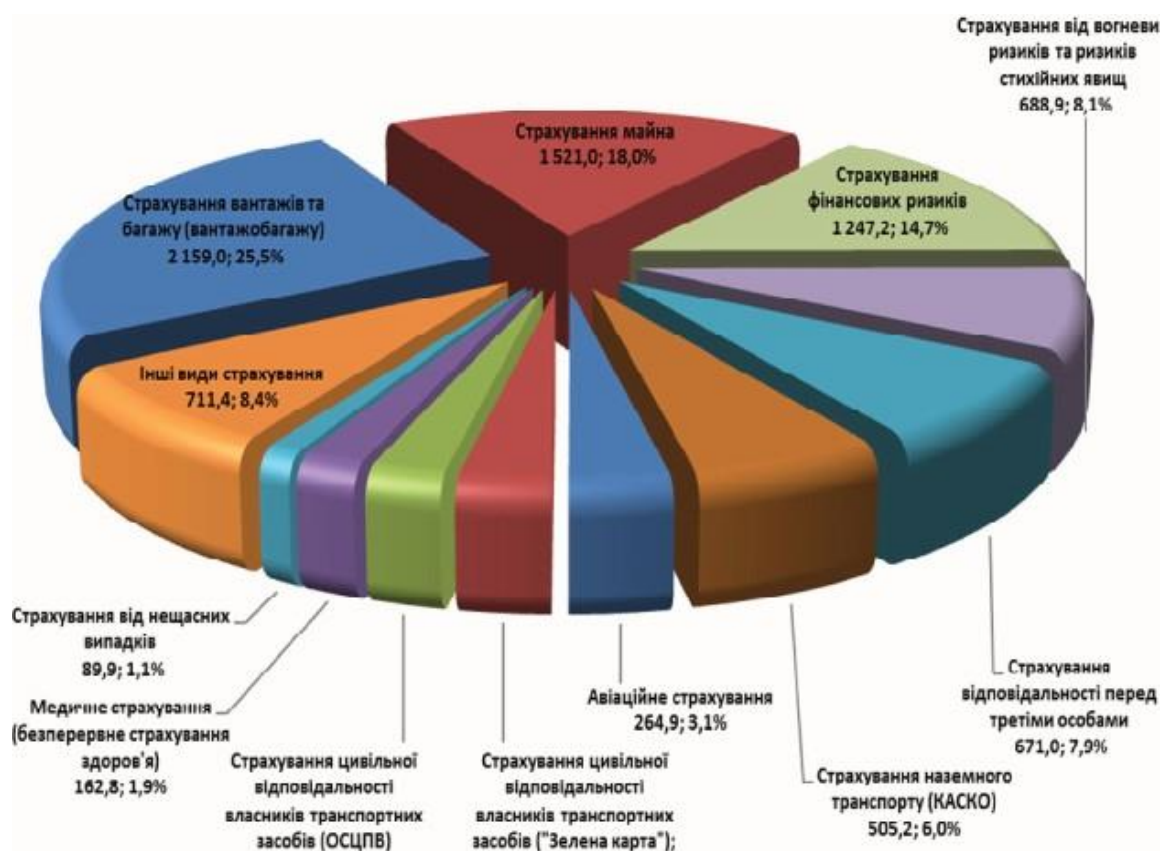

Рис. 4. Структура вихідного перестраховування за видами страхування станом на 30.09.2016 (млн грн)

У структурі вихідного перестраховування станом на 30.09.2016 р. найбільше сплачено часток страхових премій за такими видами страхування: страхування вантажів та багажу (вантажобагажу) – 2159,0 млн грн (або 25,5%) (станом на 30.09.2015 – 1554,5 млн грн (або 23,1%)); страхування майна – 1521,0 млн грн (або 18,0%) (станом на 30.09.2015 – 1347,3 млн грн (або 20,0%)); страхування фінансових ризиків – 1247,2 млн грн (або 14,7%) (станом на 30.09.2015 – 1416,4 млн грн (або 21,1%)); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – 688,9 млн грн (або 8,1%) (станом на 30.09.2015 – 610,9 млн грн (або 9,1%)); страхування відповідальності перед третіми особами – 671,0 млн грн (або 7,9%) (станом на 30.09.2015 – 360,7 млн грн (або 5,4%)); страхування наземного транспорту (КАСКО) – 505,2 млн грн (або 6,0%) (станом на 30.09.2015 – 360,9 млн грн (або 5,4%)); авіаційне страхування – 264,9 млн грн (або 3,1%) (станом на 30.09.2015 – 227,3 млн грн (або 3,4%)).

Страхові премії, сплачені на перестраховування станом на 30.09.2016 у порівнянні з відповідним періодом минулого року збільшились на 25,8% або на 1734,3 млн грн. Збільшення вихідного перестраховування відбулось майже за всіма видами страхування, окрім страхування фінансових ризиків (-11,9%).

У співвідношенні до валових страхових премій частка вихідного перестраховування станом на 30.09.2016 становила 34,1% (станом на 30.09.2015 – 31,0%) (рис.5).

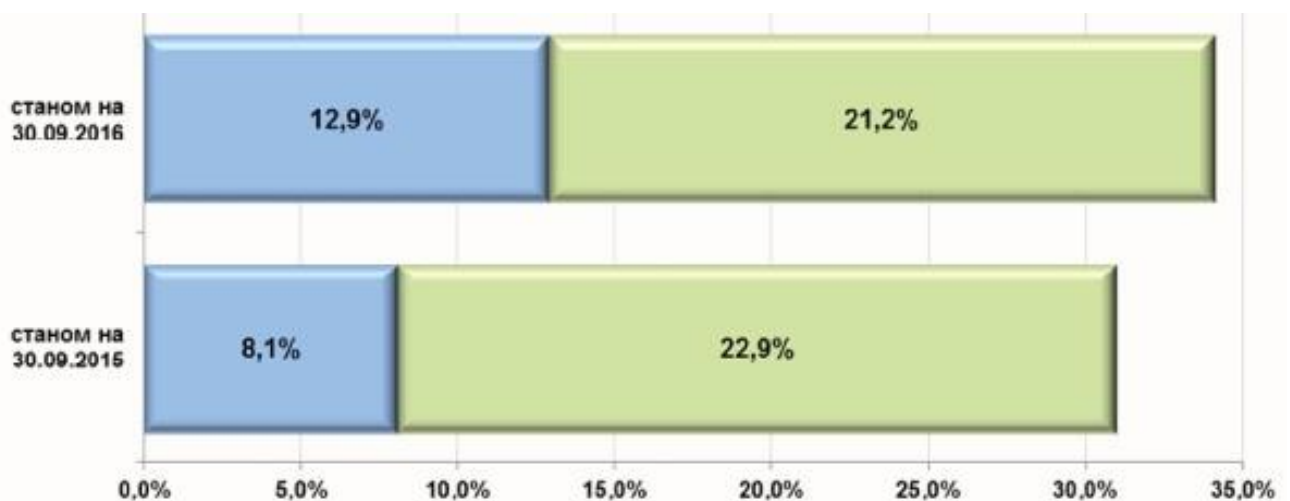

Рис. 5. Частки вихідного перестраховування у співвідношенні до валових страхових премій за 9 місяців 2015–2016 рр.

На збільшення частки вихідного перестраховування за 9 місяців 2016 року вплинуло збільшення на 283,4 млн грн перестраховування в середині країни та збільшення на 1450,9 млн грн операцій з перестраховування зі страховиками-нерезидентами.

Від загальної суми сплачених часток страхових премій на перестраховування нерезидентам найбільше сплачено до Великої Британії – 18,9 %, Китаю – 12,4 %, Німеччини – 10,3 %, Індії – 9,9 %, Польщі – 8,2 %, Швейцарії – 6,2 % та Кореї – 6,1 %.

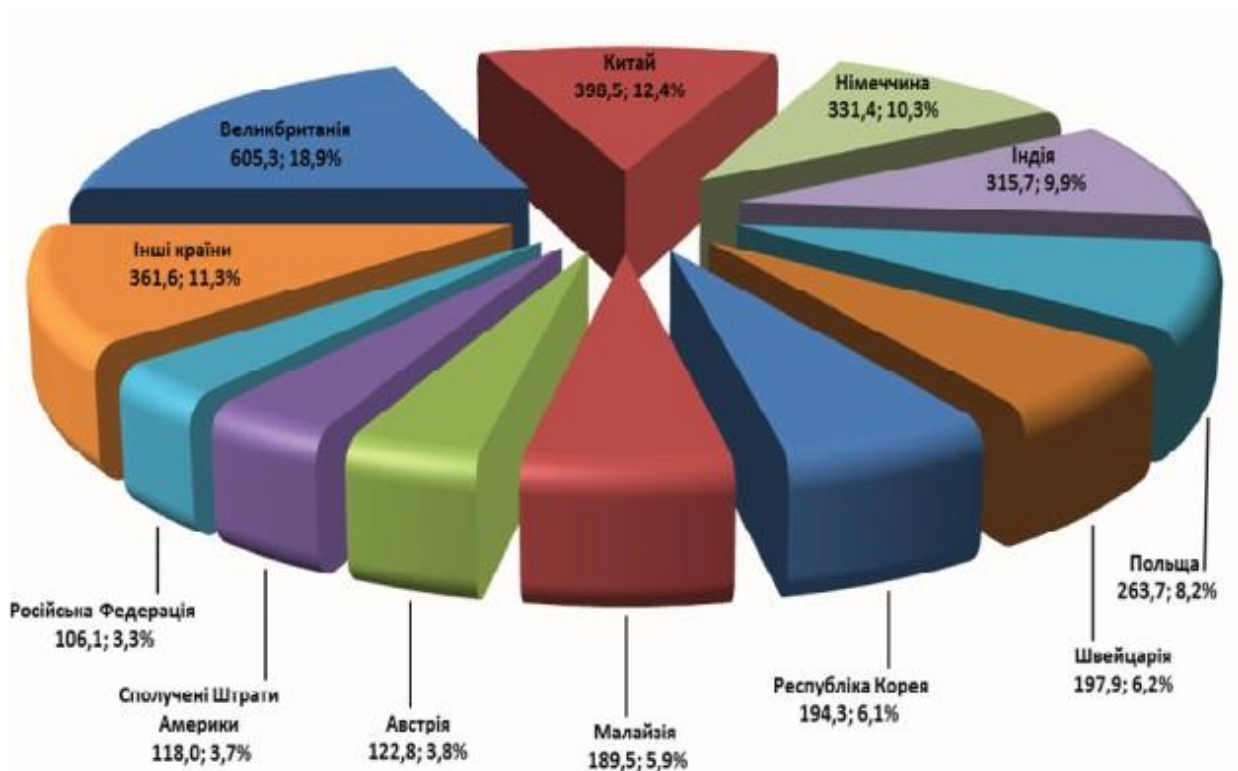

Рис. 6. Частка страхових платежів, яка належить перестраховику-нерезиденту, станом на 30.09.2016 (млн грн)

Структура вихідного перестраховування станом на 30.09.2016 порівняно з аналогічним періодом 2015 року зазнала змін на користь таких країн: Китаю (з 0,2 % до 12,4 %), Індії (з 1,0 % до 9,9 %), Кореї (з 0,02 % до 6,1 %) за рахунок зменшення частки страхових платежів Німеччини (з 19,1 % до 10,3 %), Великої Британії (з 27,4 % до 18,9 %), Російської Федерації (з 7,9 % до 3,3 %) та Швейцарії (з 9,6 % до 6,2 %).

Таким чином, на сучасному етапі розвитку банківського сектора України банківсько-страхові відносини обмежуються страхуванням застави, фінансових ризиків банку та відповідальності за погашення кредиту позичальника (розвивається страхування життя

позичальника). При цьому вітчизняний страховий ринок перебуває під значним впливом банківського, адже через фінансову кризу відбулося зниження обсягів кредитування, а це призвело до падіння обсягів страхових платежів. Поліпшення якості управління кредитними ризиками є передумовою підвищення ефективності банківської діяльності та конкурентоздатності банків через розширення споживання страхових послуг.

Список використаних джерел

1. Офіційний Інтернет-сайт: Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 №85/96 — ВР [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВР України. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Бобиль, В. В. Антикризове управління банківськими ризиками [Текст]: Монографія / В. В. Бобиль. — Дніпропетровськ: вид-во "Свідлер А.Л.", 2012. — 270 с.